

ІГОР КАЗАКОВ

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ORCID: 0000-0002-7536-6723

kazakov.i@i.ua

Сценарій змішаного навчання світової літератури у процесі вивчення теми «Творчість Адама Міцкевича»**Scenariusz kształcenia mieszanego literatury światowej w procesie poznawania tematu „Twórczość Adama Mickiewicza”**

Streszczenie

Celem artykułu jest opracowanie scenariusza mieszanego nauczania literatury światowej na przykładzie studium tematu „Twórczość Adama Mickiewicza”. W proponowanym scenariuszu zastosowano model rotacyjny „odwrócona klasa” i wykorzystano różne formy pracy: wykład, test, zadania indywidualne, zajęcia praktyczne, wideokonferencje, kwestionariusz. Opisany scenariusz został zintegrowany ze środowiskiem platformy kształcenia na odległość MOODLE Donbaskiego Państwowego Uniwersytetu Pedagogicznego (Słowiańsk, obwód doniecki, Ukraina). Stwierdzono, że mieszane uczenie się wymaga stworzenia oprogramowania edukacyjnego, które spełnia współczesne standardy jakości świadczenia usług edukacyjnych: dostępność, interaktywność, multimedialność. Technologia mieszanego uczenia się pozwala na zastosowanie szerokiej gamy form i narzędzi edukacyjnych, które przyczyniają się do personalizacji procesu uczenia się, umożliwiają realizację całego zestawu elementów asymilacji materiału (od wiedzy do oceny), aktywują działania poszukiwawcze nie tylko studentów, ale także nauczycieli.

Słowa kluczowe: nauczanie mieszane, nowoczesne metody nauczania, technologie na odległość, metodyka nauczania, literatura światowa, Adam Mickiewicz

Інновації, які сьогодні впроваджуються у процес навчання, передбачають використання різноманітних моделей та технологій навчання. Сучасний викладач має бути готовим до глобальних змін, які відбуваються в освіті, володіти предметними компетенціями та методиками впровадження інноваційних технологій у навчальний процес за своїм фахом. Однією з сучасних форм навчання є змішане навчання (англ. *blended learning*) – гібридна методика, заснована на творчому поєднанні навчання онлайн і традиційного (аудиторного) навчання¹.

¹ В. М. Кухаренко, *Теорія та практика змішаного навчання*, Харків 2016; С. J. Bonk, C. R. Graham, *The handbook of blended learning environments: Global perspectives, local designs*, взято з: http://curtbonk.com/toc_section_intros2.pdf

Аналіз останніх досліджень **свідчить про високий рівень** засвоєння теорії змішаного навчання в українському науковому просторі. Широке коло публікацій присвячене узагальненню наукових робіт західних вчених та обґрунтуванню необхідності впровадження змішаного навчання в Україні². Значно менша кількість робіт присвячена практичній розробці технологій змішаного навчання³, що обумовлює актуальність створення та популяризації конкретних моделей та сценаріїв змішаного навчання.

Метою статті є розробка сценарію змішаного навчання **світової літератури** на прикладі вивчення теми «Творчість Адама Міцкевича». Пропонований сценарій був інтегрований у середовище LMS MOODLE Донбаського державного педагогічного університету (м. Слов'янськ Донецької області, Україна). У нашому сценарії змішаного навчання використано доволі популярну ротаційну модель «перевернутий клас»⁴ (англ. *flipped classroom*). Під час використання цієї моделі студенти знайомляться з теоретичним матеріалом у режимі онлайн перед аудиторним заняттям. Це може бути заздалегідь підготовлений текстовий матеріал, відеолекція, подкаст тощо. Робота в аудиторії відводиться на рефлексію опрацьованого матеріалу, виконання практичних завдань, дискусії, групову роботу.

Оскільки творчість А. Міцкевича займає чільне місце у літературному процесі першої половини ХІХ століття, пропонуємо присвятити вивченню цієї теми окремий навчальний тиждень, план якого викладач розміщує на своєму е-курсі. План повинен містити інформацію про терміни виконання завдань, форму та місце їх проведення й кількість балів, які студент може набрати за кожний вид діяльності. Для оптимізації та прозорості системи накопичення балів кожному модулю ми оцінюємо у 100 балів, а для переводу набраних балів у семестрову рейтингову оцінку застосовуємо відповідний коефіцієнт.

Пропонуємо план та опис навчальної діяльності за цим сценарієм.

ПЛАН ВИВЧЕННЯ ТЕМИ «ТВОРЧІСТЬ АДАМА МІЦКЕВИЧА»

1. Ознайомитися з лекційним матеріалом (дистанційно).
2. Дати відповіді на питання для самоконтролю (дистанційно) – 10 балів.
3. Виконати індивідуальне завдання № 1 (дистанційно) – 10 балів.

² О. Кузьменко, *Змішане навчання як інноваційна форма організації навчального процесу в школі*, «Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка», серія «Педагогіка» 2017, № 3; Н.В. Рашевська, *Змішане навчання як психолого-педагогічна проблема*, «Вісник Черкаського університету» серія «Педагогічні науки» 2010, № 191.

³ А. П. Кудін, О. М. Міненко, *Сценарії технології змішаного навчання математики в системі MOODLE*, «Фізико-математична освіта» 2018, № 1(15); Г. К. Чепурних, *Використання моделі «змішаного навчання» під час викладання іноземної мови у немовному вузі*, «Молодий вчений» 2019, № 5.1 (69.1).

⁴ В. М. Кухаренко, *Теорія та практика змішаного навчання*, Харків, 2016, С. 231–240.

4. Виконати тест за змістом поеми А. Міцкевича *Пан Тадеуш* (дистанційно) – 10 балів.
5. Участь у практичному занятті (аудиторна робота) – 40 балів.
6. Виконати індивідуальне завдання № 2 (дистанційно) – 20 балів.
7. Участь у підсумковій відеоконференції (дистанційно) – 5 балів.
8. Виконати рефлексію до занять (дистанційно) – 5 балів.
9. Максимальна кількість балів за тему – 100 балів.

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1. Теоретичний матеріал

Відповідно до моделі «перевернутого класу», теоретичний матеріал опрацьовується студентами асинхронно у режимі онлайн. Для викладу теоретичного матеріалу у середовищі MOODLE призначені два види діяльності: «Книга» та «Урок». Надаємо перевагу другому з них, оскільки «Урок», на відміну від «Книги», надає можливість перевірити рівень засвоєння матеріалу шляхом тестування.

Пропонуємо орієнтовний план тексту лекції «Творчий здобуток Адама Міцкевича», який дозволить охопити найбільш важливі питання, пов'язані з творчістю поета:

1. Історичні умови виникнення польського романтизму.
2. Життєвий і творчий шлях А. Міцкевича.
3. Жанрове розмаїття творчості поета.
4. Створення романтичного автопортрета у збірці *Кримські сонети*. Образи природи Криму.
5. Поеми Адама Міцкевича (*Конрад Валленрод, Дзяди, Гражина, Пан Тадеуш*).

Для підтримки та посилення теоретичного змісту викладачу бажано підготувати навчальне відео (наприклад, за допомогою безкоштовної, але потужної програми OBS Studio) та додати посилання до лекційного матеріалу. Зауважимо, що статистика використання відео у навчальних курсах показує, що тривалість одного відеофрагменту не повинна перевищувати десяти хвилин⁵, тому навчальний відеоролик має містити найбільш важливі / складні питання теми, що вивчається. У нашому випадку такими питаннями можуть бути:

1. Розгляд історичних передумов виникнення та розвитку романтизму у Польщі, а саме: поділ країни у 1795 році, наслідки Віденського конгресу (1815), Листопадове польське повстання та польсько-російська війна (1830-1831).
2. Своєрідність польського романтизму. Польські романтики були не тільки письменниками, а й рушійною силою у боротьбі проти національного при-

⁵ P. Guo, *Optimal Video Length for Student Engagement*.

- гноблення: вони створювали підпільні спілки, закликали до національного самоусвідомлення. Богуслав Допард відзначає у своїй монографії: «Романтизм у Польщі виростає із, здавалося б, парадоксального переплетіння прагнень створити справжню національну літературу та вираження бунту відчуженої особистості. У долистопадових віршах фольклор стикається з вертеріадою, патріотична жертовність – з трагізмом, лицарський міф – з екзистенціальним відчаєм, патріотичний провінціалізм – із революційним шаленством і демонічним баченням долі»⁶. Не випадково пізніше, на межі XIX-XX століть, літературна критика «Молодої Польщі» «розглядала поняття романтизму в ідеологічному контексті: як певне ставлення чи стиль поведінки. Вільгельм Фельдман, наприклад, бачив у романтизмі духовну силу, без якої нація не може досягти своїх найвищих цілей, бо тільки романтизм – а не позитивізм – «дає відчуття величі» і є джерелом духу свободи»⁷.
3. Місце Адама Міцкевича у польській літературі – поета, який за висловом Юліана Кшижановського «оновив або відродив літературу в Польщі та підняв її на висоту, якої раніше не було. Світову висоту»⁸. Поезія Міцкевича мала велике значення для польського національно-визвольного руху, розвитку демократичної думки, відновлення польської літератури; вона збагатила літературну мову, віршування, поетичні жанри.

2. Питання для самоконтролю

Середовище MOODLE надає широкі можливості для створення сторінки тестових завдань у діяльності «Урок»: множинний вибір, коротка відповідь, правильно / неправильно, есе тощо. Пропонуємо завдання відкритого типу із застосуванням типу питань «Есе», які дозволять перевірити рівень засвоєння студентами теоретичного матеріалу:

Дайте короткі письмові відповіді на наступні питання:

1. У чому полягають специфічні особливості польського романтизму?

⁶ „Romantyzm wyrasta w Polsce z paradoksalnego na pierwszy rzut oka splotu dążeń do stworzenia literatury autentycznie narodowej i do wypowiedzenia buntu wyobcowanej jednostki. W poematach przedlistopadowych ludowość zderza się z werteriadą, ofiara patriotyczna z tragizmem, mit rycerski z egzystencjalną rozpaczą, patriotyczny prowincjonalizm z frenezją rewolucyjną i demoniczną wizją losu» (Bogusław Dopart, *Polski romantyzm i wiek XIX*, Kraków 2013, s. 114).

⁷ «W Młodej Polsce krytyka literacka zajmowała się także pojęciem romantyzmu w kontekście ideowym: jako określonej postawą czy stylem zachowania. Wilhelm Feldman np. upatrywał w romantyzmie siłę duchową, bez której naród nie może osiągnąć najwyższych celów, ponieważ tylko romantyzm – a nie pozytywizm – „daje poczucie Wielkości» i jest źródłem ducha swobody» (Marcin Lutomiński *Spory o romantyzm w polskiej krytyce literackiej XIX wieku*, Hejnał Oświatowy, 2022, nr. 12/218, s. 6).

⁸ «... poety, który literaturę w Polsce odnowił czy odrodził i wznosił na wyżyny dawniej dla niej niedostępne. Wyżyny światowe» (Julian Krzyżanowski, *Romantyzm polski*, Pamiętnik Literacki: czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce literatury polskiej, 1962, nr. 53/3, s. 165).

2. Окресліть поле літературної та суспільної діяльності А. Міцкевича.
3. Як у поезіях, баладах і поемах поета проявився бунтарський характер його творчості?

3. Тест за змістом поеми А. Міцкевича «Пан Тадеуш»

Мета тесту – перевірити знання змісту поеми.

Пропонуємо орієнтовні тестові питання (правильні відповіді виділено напівжирним шрифтом):

1. Скільки років було Тадеушу?

- a. 18
- b. 19
- c. **20**
- d. 21

2. Хто в поемі вчить молодь бути *гrecною*:

- a. Граф
- b. Суддя
- c. Войський
- d. Підкоморій

3. Неабияким майстром гри на розі був:

- a. Матвій.
- b. Янкель.
- c. Рейтан.
- d. Войський.

4. Хто вбиває ведмедя у четвертій книзі поеми?

- a. Тадеуш.
- b. Граф.
- c. Робак.
- d. Гервазій.

5. Як називалося місце спочинку Телімени?

- a. Храм Мрій.
- b. Зелений гай.
- c. Замкова гора.
- d. Затон Добжин.

6. Хто розповідає Графу про обставини загибелі Стольника?

- a. Тадеуш.
- b. Суддя.
- c. Робак.
- d. Гервазій.

7. Яке природне явище починається після битви з москалями?

- a. Посуха.
- b. Злива.

- c. Туман.
 - d. Веселка.
- 8. Хто на сторінках поеми розповідає про дуель Довейка з Домейком?**
- a. Асесор.
 - b. Реєнт.
 - c. Домбровський.
 - d. Войський.
- 9. Кому ксьондз Робак називає своє справжнє ім'я?**
- a. Телімені.
 - b. Тадеушу.
 - c. Гервазію.
 - d. Возному.
- 10. Який танок описано в останній книзі поеми?**
- a. Мазурка.
 - b. Полонез.
 - c. Вальс.
 - d. Краков'як.

4. Індивідуальне завдання № 1. Історичний колорит поеми А. Міцкевича «Пан Тадеуш» та засоби його створення.

Студентам пропонується дати відповідь на наступні питання:

1. Історична основа поеми.
2. Які суспільні та родові суперечності висвітлює автор?
3. Які традиції та звичаї епохи знайшли відображення у поемі?

Запропоноване завдання має подвійну мету: занурення студентів в історичну атмосферу поеми «Пан Тадеуш» та підготовку до аудиторного практичного заняття.

5. Практичне заняття «Поєма А. Міцкевича «Пан Тадеуш», або останній наїзд на Литві» – національна епопея польської літератури».

Практичне заняття проводиться в аудиторії, у режимі офлайн. Викладач організує розгорнуту бесіду з елементами дискусії за наступним орієнтовним планом:

1. Історія створення та джерела поеми «Пан Тадеуш», проблематика, композиційні особливості твору.
2. Етнографічні та фольклорні елементи у поемі.
3. Колективний образ польської шляхти.
4. Образ ксьондза Робака (Яцека Сопліци), його винятковість, психологічна складність і суперечність.

5. Родовий і видовий синкретизм у поемі.
6. «Енциклопедичність» національного змісту поеми.

6. Індивідуальне завдання № 2. «Жанрові ознаки епопеї у поемі А. Міцкевича «Пан Тадеуш».

Друге індивідуальне завдання складається з двох етапів роботи, кожний з яких оцінюється до 10 балів.

На першому етапі студенти повинні з'ясувати, які саме жанрові ознаки дозволяють визначати поему «Пан Тадеуш» як епопею.

На другому етапі студенти мають дати обґрунтовану оцінку декількох (2-3) робіт здобувачів цієї ж групи. Студентам пропонується дати відповідь на питання:

- Які з представлених ознак, на Вашу думку, правильні, а які є зайвими / помилковими? Дайте оцінку представленій роботі за шкалою від 1 до 10.
- Зважаючи на зміст представленої роботи, чи внесли би Ви корективи до власного бачення проблеми? Дайте оцінку власній роботі за шкалою від 1 до 10.

Для виконання цього завдання найбільш придатним видом діяльності у середовищі MOODLE є вид діяльності «Семінар». Цей модуль має технічну можливість збору та аналізу робіт з виставленням колегіальної оцінки. На «Семінарі» студенти отримують дві оцінки: оцінку за свій матеріал та за оцінювання матеріалів своїх однокурсників.

7. Підсумкова відеоконференція

Наприкінці навчального тижня викладач проводить відеоконференцію, під час якої аналізує всі види діяльності студентів, зокрема приділяє особливу увагу індивідуальному завданню № 2, підводить підсумки навчального тижня, відповідає на поставлені запитання.

Під час аналізу індивідуального завдання № 2 викладач може звернути увагу здобувачів на те, що «Пан Тадеуш» не був задуманий автором як епос⁹ і статус національного епосу поема отримала після 1863 року¹⁰. Сучасний польський дослідник Марек Пехота справедливо зауважує, що «Пан Тадеуш» став епопеею «у процесі рецепції читання, ніби реципієнт визначився з жанровою основою твору»¹¹.

⁹ K. Wyka, «Pan Tadeusz». *Studia o poemacie*. Warszawa 1963, s. 40.

¹⁰ B. Bednarek, *Epos europejski*. Wrocław 2001, s. 356.

¹¹ «Pan Tadeusz [...] stał się nią dopiero w procesie czytelniczego odbioru, tak jakby to odbiorca decydował o podstawach gatunkowych utworu» (M. Piechota, *Od tytułu do «Epilogu»: studia i szkice o «Panu Tadeuszu»*, Katowice 2000, s. 112).

Орієнтиром для перевірки цього завдання може слугувати наступний перелік ознак, що дозволяють визначити жанр поеми «*Пан Тадеуш*» як національну епопею:

1. Дія відбувається на тлі переломних подій для Польщі.
2. Наявність колективного героя (польська шляхта).
3. Наявність позитивного персонажа, який є виразником ідеалів і переконань автора (Яцек Сопліца).
4. Персонажі тісно пов'язані зі своїм соціальним середовищем та його звичаями.
5. Наявність інвокації (звернення до Богородиці).
6. Наявність всезнаючого оповідача, який об'єктивно описує представлений світ і тримається на відстані від подій, що відбуваються.
7. Багатолінійність сюжету (у поемі можна виділити кілька сюжетних ліній: любовну, патріотичну, суперечку про замок і численні побічні сюжети, у тому числі суперечку про собак).
8. Описи батальних сцен (бій з москалями в IX книзі).
9. Різноманітність стилів (переплетіння патетики з гумором та іронією).
10. Описи, що гальмують розвиток дії (розлогі, скрупульозні описи рідної природи, суду тощо)
11. Твір написаний 13-складовим віршем, що є еквівалентом античного гекзаметра.
12. Розгорнуті гомерівські порівняння. Наприклад:

От – хмара восени, поважна і лінива,
 Як черепаха та повзе – і довгі гриви
 По вітру віються: то смуги дощові.
 А в літній пишній день раптовий буревій,
 І туча градова, зокола темно-синя,
 Блакитна по краях і жовта всередині,
 Що плине, мов якийсь чудний аеростат,
 На землю несучи холодний дощ і град!
 Та навіть і щодня, хоч би й цієї днини,
 Яка чудесна гра і дивні переміни,
 Який ховається у наших небі чар!
 Біліє, ніби пух, легеньке гроно хмар,
 Немов спустилися на плеса води сині,
 Гусині табуни чи зграї лебедині, –
 А вітер соколом на зграї наліта,
 Збиває, згонить їх – і нагло вироста
 Із білих лебедів нове, незнане диво:
 Розвіявши хвости і розпустивши гриви,
 Біжать по синяві шалені румаки...
 Ще хвиля - корабель здіймається стрункий,
 Із шиї кінської зростають щогли довгі
 І білі паруси сіяють, мов корогви.¹²

¹² А. Міцкевич, «*Пан Тадеуш*» [в:] Рильський М. *Переклади*, Київ, 2016. 148 с.

8. Щотижневе опитування

Зворотний зв'язок зі студентами важлива складова дистанційного навчання. У своїх е-курсах ми запровадили щотижневе опитування студентів, яке не тільки забезпечує «feedback», а й спонукає здобувачів вищої освіти до рефлексії.

Орієнтовні питання:

1. Опишіть Вашу мету цього тижня.
2. Що Ви зробили цього тижня?
3. Що Вам сподобалося (не сподобалося) у теоретичному матеріалі? Чому?
4. Що Вам сподобалося (не сподобалося) у практичних завданнях? Чому?
5. Які питання у Вас виникли протягом тижня?
6. Надайте рекомендації щодо покращення матеріалу.
7. Скільки часу Ви витратили цього тижня?

Як бачимо, змішане навчання вимагає створення навчально-методичного забезпечення, що відповідає сучасним стандартам якості надання освітніх послуг – доступності, інтерактивності, мультимедійності. Технології змішаного навчання дозволяють застосувати широкий спектр форм та засобів навчання, сприяють персоналізації навчального процесу, активізують пошукову діяльність не тільки студентів, а й викладачів.

Перспективи подальшого науково-методичного пошуку вбачаємо, по-перше, у проведенні педагогічних експериментів з метою виявлення найбільш ефективних моделей змішаного навчання і, по-друге, у створенні нових сценаріїв змішаного навчання.

Бібліографія

- Кудін А. П., Міненко О. М., *Сценарії технології змішаного навчання математики в системі MOODLE*, «Фізико-математична освіта». 2018. № 1(15). С. 68–72.
- Кузьменко О., *Змішане навчання як інноваційна форма організації навчального процесу в школі*, «Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка», серія «Педагогіка». 2017. № 3. С. 140–147.
- Кухаренко В. М., *Теорія та практика змішаного навчання*, Харків, 2016.
- Міцкевич А. *Пан Тадеуш* [в:] Рильський М. *Переклади*, Київ, 2016. С. 80–331.
- Рашевська Н. В., *Змішане навчання як психолого-педагогічна проблема*, Вісник Черкаського університету, серія «Педагогічні науки», 2010, № 191, С. 89–96.
- Чепурних Г. К., *Використання моделі «змішаного навчання» під час викладання іноземної мови у немовному вузі*, «Молодий вчений». 2019. № 5.1 (69.1), С. 223–227.
- Bednarek B., *Epos europejski*, Wrocław, 2001.
- Dopart B., *Polski romantyzm i wiek XIX*, Kraków, 2013.
- Bonk C. J., Graham C. R., *The handbook of blended learning environments: Global perspectives, local designs*, URL: http://curtbonk.com/toc_section_intros2.pdf
- Guo P. Optimal Video Length for Student Engagement, URL: <https://www.edx.org/blog/optimal-video-length-student-engagement>

- Krzyżanowski J., *Romantyzm polski*, Pamiętnik Literacki: czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce literatury polskiej. 1962. nr. 53/3, s. 165–185.
- Lutomierski M. *Spory o romantyzm w polskiej krytyce literackiej XIX wieku*, Hejnal Oświatowy. 2022. nr. 12/218, s. 3–7.
- Piechota M., *Od tytułu do «Epilogu»: studia i szkice o «Panu Tadeuszu»*. Katowice, 2000.
- Wyka K., *«Pan Tadeusz». Studia o poemacie*. Warszawa, 1963.

Scenario of blended learning of world literature in the process of studying the topic “Creativity of Adam Mickiewicz”

Abstract

The aim of the paper is to develop a scenario of blended learning of World Literature based on studying the topic “Creativity of Adam Mickiewicz”. It uses the popular rotating model of “inverted class” and various forms of work, such as lecture, test, individual tasks, practical session, video conference, and questionnaire. The proposed scenario was integrated into the MOODLE distance learning platform of Donbas State Pedagogical University (Slovyansk, Ukraine). In short, blended learning requires the creation of educational and methodological support that meets modern quality standards for the provision of educational services – accessibility, interactivity, multimediality. Blended learning technologies make it possible to apply a wide range of forms and teaching aids that contribute to the personalization of the educational process, make it possible to implement the entire range of elements of mastering the material (from knowledge to assessment), and activate the search activity of not only students, but also lecturers.

Keywords: blended learning, modern teaching methods, distance technologies, teaching methodology, world literature, Adam Mickiewicz.

Kazakov Igor, kandydat nauk filologicznych, adiunkt w Katedrze Filologii Germańskiej i Słowiańskiej GWUZ, Donbasski Państwowy Uniwersytet Pedagogiczny (Słowiańsk, Ukraina). Ma doświadczenie w nauczaniu języka i literatury w liceach ogólnokształcących Ukrainy. Jest autorem około 150 publikacji w wydawnictwach krajowych i zagranicznych, podręczników z logo Ministerstwa Edukacji i Nauki Ukrainy, pomocy dydaktycznych. Zainteresowania naukowe: nowoczesne metody nauczania, technologie uczenia się na odległość, historia literatury światowej, narratologia.